

диспропорція в соціально-економічному розвитку регіонів, що приводить до виникненню протиріччя регіональних економічних інтересів з общенациональними. Определено, что доминирующей функцией управления социально-экономическим развитием региона в данных условиях является активизация деятельности региональных хозяйственных комплексов, обеспечивающих развитие природно-ресурсного потенциала региона при поддержке бюджетно-финансовой подсистемы и подсистемы планирования процессов управления региона

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, региональная экономика, потенциал региона, региональная асимметрия экономического развития, социальные факторы

Elinyevskyy V.Yu. Theoretical foundations of socio-economic potential

This article examines the theoretical and methodological framework for the development strategy of socio-economic potential of the region in the context of significant disparities in socio-economic development of the regions, which causes a conflict of interest with the regional economic nationwide. Determined that the dominant management function of socio-economic development in these conditions is the revitalization of regional economic systems that ensure the development of natural resources of the region with the support of fiscal subsystems and subsystem management planning processes in the region

Keywords: socio-economic development, regional economy, the potential of the region, regional asymmetry of economic development, social factors.

Дата надходження до редакції: 19.01.2016 р.

Рецензент: д.е.н., професор Гришова І.Ю.

УДК 631.15.017.3

СОЦІОКРАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

М. Ф. Плотнікова, к.е.н., доцент, Житомирський національний агроекологічний університет

Розглянуто соціально-економічні основи розвитку сільських територій. Визначено пріоритети національної аграрної політики сьогодення. Відмічається потреба визначення механізмів забезпечення продовольчої та економічної безпеки в країні. Інститутом розвитку сільських територій визначено Родові садиби та Родові поселення. Враховуючи колективний характер управління сільськими територіями в Україні (територіальні громади) та системний підхід щодо децентралізації управління окреслено основні важелі забезпечення консенсусу та реалізації прийнятих рішень. Комплементарним в системі колективних рішень є інструмент соціократії. Представлено принципи прийняття ефективних управлінських рішень в умовах децентралізації управління сільськими територіями та алгоритм прийняття колективних рішень методом соціократії. Оцінені перспективи його впровадження в поселеннях нового типу. Представлено результати запровадження механізму відродження сільських територій шляхом реалізації концепції «Родова садиба».

Ключові слова: розвиток сільських територій, соціократія, управління, колегіальні методи прийняття рішень, екологізація виробництва та свідомості.

Постановка проблеми. Розвиток соціально-економічної та екологічної системи є результатом взаємодії та суспільно-економічного обміну ресурсами в умовах формування стійкості та забезпечення інтересів держави та мешканців території. Регуляторні механізми впорядкування господарських процесів та життєдіяльності на перше місце висувають гармонізацію та партнерські відносини між усіма учасниками. Глобалізація світової соціально-економічної системи висуває вимоги щодо принципово інших підходів до розвитку територіальних об'єднань. Виникає системна потреба винайдення конструктивних механізмів удосконалення процесу державно-приватного партнерства на всіх рівнях управління як за галузево-територіальним підходом, так й з метою соціально-екологічних перетворень національної та світової економіки, господарського механізму агропромислового сектору економіки й територій з сільським способом життя в контексті їх системного соціально-економічного розвитку, а

також обґрунтування рушійних сил таких систем. Збалансованість, пропорційність та системний характер управління дозволяє активізувати внутрішній потенціал регіону завдяки багатовекторності його розвитку. Процес децентралізації владних повноважень в Україні створив передумови для самостійного розвитку територій. Водночас недостатній рівень сформованості таких відносин висуває потребу їх нормативно-правового та теоретико-методологічного обґрунтування.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематика економічних інтересів держави знайшла своє відображення в працях Аристотеля, Демокрита, Епікура, Платона, Н. Макіавелі, Т. Гобса, К. Гельвеція, П. Гольбаха, Д. Дідро, А. Сміта, Д. Рікардо, А. Тюрго, Дж. Мілля, І. Бентама, К. Маркса, М. Вебера, Ф. Тейлора, Дж. Кейнса, П. Самуельсона, Дж. Гелбрайта, А. Медіссона, Л. Бальцеровича, А. Гальчинського, В. Гейця, С. Дорогунцова, Б. Квасюка, І. Лукінова та інших, які розкривають питання формування потреб,

власності, виробничих відносин, мотивації тощо. Теоретичні, методологічні та практичні підходи формування суспільних інтересів на загальнодержавному рівні розкрито в працях Л. Абалкіна, В. Базилевича, М. Блауга, А. Мазаракі, С. Мочерного, В. Рибалкіна тощо. В. Амбросов, В. Андрійчук, П. Гайдуцький, В. Галушко, М. Гладій, В. Дієсперов, Й. Завадський, Г. Калетник, С. Кваша, І. Кириленко, О. Кристальний, М. Кропивко, Ю. Лупенко, Ю. Лузан, П. Макаренко, М. Малік, В. Месель-Веселяк, О. Могильний, В. Олійник, О. Онищенко, Б. Пасхавер, І. Прокопа, О. Прудська, М. Пугачев, В. Рябоконт, П. Саблук, В. Ситник, О. Супрун, В. Трегубчук, М. Федоров, Л. Шепотько, О. Шпикуляк, О. Шпичак, В. Юрчишин та інші сформували теоретико-методологічний інструментарій розвитку аграрного сектору економіки України. Водночас відсутність єдиного бачення щодо механізму розв'язання наявних проблем активізують діяльність пошуковців у напрямі підвищення ролі та ефективності діяльності територіальних громад з позиції запровадження системного підходу щодо вектору суспільно-екологічного та економічного розвитку мережі населених пунктів на сільських територіях.

Постановка завдання. Метою дослідження є висвітлення механізмів гармонізації суспільних відносин в системі соціально-екологічного та економічного розвитку територій крізь призму децентралізації системи владних повноважень в країні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поява людей з новим світоглядом, що прагнуть розвивати не лише власну особистість, але й навколишній простір. Визначальним з позицій забезпечення стійкого розвитку є питання продовольчої безпеки держави, зокрема, виробництва якісних екологічно безпечних продуктів харчування, які неможливо отримати виключено завдяки діяльності агрохолдингів. Суспільний сектор покликаний сформувати умови для забезпечення населення соціально-економічними та екологічними чинниками життєдіяльності. Житомирська область на рівні Міністерства аграрної політики та продовольства України, обласної адміністрації та ради розглядається як перспективна в ухваленні реалізації пілотного проекту щодо розвитку концепції Родових садиб (РС) на території України. Проектом Закону України «Про Родові садиби та Родові поселення» передбачено визначення правового статусу Родової садиби як території, що належить роду і не може бути відлучена у нього ніяким чином (шляхом продажу, вилучення судом, в тому числі за борги тощо). Специфічний характер родової садиби (його здатність формувати засади продовольчої та економічної безпеки країни, вирішувати демографічну проблему, повертати молодь в сільську місцевість тощо) передбачає потребу сприяння їх розвитку інструмента-

ми політики (не підлягають оподаткування земельна ділянка, нерухомість, спожиті та вироблені ресурси, а також вироблена продукція). Родові помістя є зоною економіки нового типу, що вирішують задачі локального розвитку за рахунок впровадження механізмів самоуправління та самозабезпечення. Земля для Родового поселення (РП) площею не менше 1 га дозволяє створити таку екокоптему, що є самодостатньою й такою, сама розвивається, тому ділянка має надаватися безоплатно, в довільне або по життєве використання, без права продажу, з правом передачі лише в спадок. Концепція «Родове помістя» передбачає вирішення наступних задач: організація господарювання та життєдіяльності на принципах органічного землеробства (в тому числі пермакультурного дизайну), запровадження безвідходної життєдіяльності (в тому числі використання відновлюваних джерел енергії) та та посилення ролі біоадекватних методик в освіті та вихованні (ноосферна освіта). Реалізація вказаних задач можлива завдяки: 1) формуванню правових та організаційних засад створення РС та РП; 2) здійсненню свідомого підприємництва; 3) визначенню засад господарської діяльності (будівництво, побут, ремесла та рукоділля, забезпечення продуктами харчування тощо); 4) опанування основ створення цілісних самовідновлюваних біологічних систем (біоценозів); 5) створення базису суспільного буття – родини (Любов, сімейні стосунки, діти-зачаття, виховання, народжування, годування, виховання, навчання); 6) організації спільного п'яткування (народна культура – танці, пісні, ігри, традиції, звичаї, фольклор). З ією метою створені центри сприяння розвитку як інформаційно-початкової структури. За сприяння регіональних центрів зайнятості, курсів підвищення кваліфікації та навчальних закладів проводиться підготовка фахівців, що є найбільш необхідними в сільській місцевості. Навчання може здійснюватися як на платній, так і на безоплатній основі. Традиційними з позицій реалізації в діючих ста поселеннях є самозайнятість в сфері зеленого (сільського) туризму; організація тренінгів, семінарів, майстер-класів з основ екологічного будівництва, правтики ремесел, творчої та іншої діяльності, головними з яких є забезпечення родин екологічно чистим, поживним продовольством, оздоровлення та розвиток особистості за умови формування територіальної громади як життєстверджуючий альтернативний план навідріз від глобалізації. Для порівняння, сільськогосподарські підприємства та фермери США й Канади законодавчо зобов'язані купувати насіння в єдиного постачальника, що дозволило поширити насіння з ГМО й створити основу біогенної цивілізації, тоді як РС мають власний насіннєвий фонд, що дозволяє їм бути більш мобільними та незалежними під впливом чинників зовнішнього середовища. Являючи приклад позитивного та приро-

до доцільного ставлення людини, суспільства український соціум спроможний не лише вийти з системної кризи сьогодення, але й стати прикладом іншим народам за рахунок використання механізмів Всесвіту та гармонії з ним.

З соціогуманітарної та управлінської позиції виходом з наявного становища є соціократична діяльність, що визначається наявністю ноосферного, мислення, наявністю соціально-психологічного підходу в управлінні, наприклад, щодо запровадження засад безвідходної життєдіяльності, природо доцільної діяльності. Мова йде не лише про використання альтернативних джерел задоволення потреб, в тому числі в енергії, але й про систему цінностей, що базується на підвищенні рівня свідомості.

Сучасний стан сільських територій України, характеризується не лише значними структурними, функціональними та пов'язаними із ними демографічними проблемами, він також відзначається значним потенціалом до розвитку сільсько-господарської та інших видів підприємницької діяльності на селі. Водночас, реалізація цього потенціалу є неможливою без ґрунтового дослідження проблем і перспектив економічного розвитку сільських територій не як другорядної після міст за важливістю категорії, а як повноцінної та потребуючої активної підтримки складової регіональної економіки, що є не лише місцем виробництва сільськогосподарської продукції, але й територією проживання та отримання доходів третини населення держави. Внаслідок багатьох об'єктивних причин, сільські території України як приклад реалізації стратегії локальної економіки, характеризуються депресивністю та асиметріями свого розвитку. Внаслідок цього наявні міграційні процеси, що визначають демографічну ситуацію сільських територій, знижуючи наявну частку населення у працездатному віці, а також збільшуючи соціальне навантаження на ту частину зайнятого населення, що продовжує життя та економічну діяльність у селах. Водночас, потрібно зауважити, що значна кількість як економічно активного, так і неактивного населення здійснює діяльність у сфері сільського господарства на присадибних ділянках, з метою забезпечення власних потреб, що підвищує рівень самозайнятості, сприяє вирішенню питань продовольчої та економічної безпеки, активізує творчий потенціал мешканців територій, зокрема внаслідок розвитку обслуговуючих виробництв та промислів, розвитку ужиткового мистецтва, збереження національних традицій та історико-культурної спадщини.

Сучасний ритм життя вніс суттєві корективи в сферу комунікацій та обміну між окремими індивідами, поглибив потребу у співпраці та кооперації, активізував систему пошуків партнерського підходу в управлінні сільським розвитком. Зростає потреба у налагодженні комунікацій та взаємодії між окремими індивідами, формуванні ме-

ханізму прийняття колективних управлінських рішень, забезпечення виваженого характеру взаємодії на противагу індивідуалістичному підходу, що панує у виробничих, господарських та суспільних системах у містах. Фактично йдеться про створення системи «живого діалогу» та його матеріалізації крізь низку важелів суспільно-орієнтованої форми.

Розвиток соціально-економічної та екологічної системи є результатом взаємодії та суспільно-економічного обміну ресурсами в умовах формування стійкості та забезпечення інтересів держави та мешканців території. Регуляторні механізми впорядкування господарських процесів та життєдіяльності на перше місце висувають гармонізацію та партнерські відносини між усіма учасниками. Збалансованість, пропорційність та системний характер управління дозволяє активізувати внутрішній потенціал регіону завдяки багатовекторності його розвитку. Історичний довід вирішення питань управління дає підстави для окреслення таких стилів публічної влади як авторитарний (найкраще себе зарекомендував в екстремальних умовах та за системи взаємодії в армії та аналогічних системах), демократичний (проявляється в діяльності творчих колективів та ряді систем державного управління), ліберальний (зумовлений психо-фізіологічними особливостями окремих керівників). Альтернативним підходом є запровадження управління механізмами територіальних громад (вічове право, соціократія, громадянське суспільство). Об'єднуючим щодо всіх альтернативних методів є колективний характер підготовки, прийняття та реалізації рішень щодо власного господарювання та життєдіяльності, а також високий рівень свідомості та відповідальності за внесені пропозиції й їх подальше впровадження.

Проведений аналіз впровадження альтернативних (колективних) методів прийняття рішень дозволив виділити основні принципи, на яких вони будуються: спільної участі – залучення (учасники беруть участь в малих групах під час підготовки питань, як правило, групи мають спеціалізованих, – вузьконаправлений характер, – й кожен приймає участь в роботі не менш, ніж двох груп), бажання дійти спільної згоди у вирішенні питання (в тому числі за рахунок пошуку консенсусу, запровадження прийомів «ненасильницького спілкування», «відновлюваних кіл», поступки, досягнення компромісу – [1]), а ще пропорційності участі, гнучкості, системності. Мова йде про осіб, що тісно співпрацюють в межах поселення, трудового колективу, громади. При цьому важливою є загальна комунікація (спільні дозвілля, участь в громадських роботах, святкування, підтримка добросусідських відносин, спільні «корпоративна культура» тощо) – (рис. 1). Головним в ефективному управлінні є взаємодія в колі одностороннього бачення й вміння бачити, чути, розуміти один

одного, отримувати радість від спілкування та позитивні асоціації внаслідок заняття спільною

діяльністю й формування відчуття спільноти, об'єднання.

Рис. 1. Принципи прийняття ефективних управлінських рішень в умовах децентралізації управління сільськими територіями

Джерело: власні дослідження.

Підтримка юридичного статусу об'єднання людей, контроль фінансування та документообігу, а також інших аспектів діяльності громади доцільно реалізовувати на засадах проектного управління. Правила колективної праці, відносини в громаді, інструменти вирішення конфліктів, алгоритм прийому та виходу з громади раціонально описати письмово й знайомити з ними нових учасників, а також нагадувати діючим [1-2]. Колегіальне управління методом соціократії як механізму пошуку консенсусу включає запровадження наступних алгоритму організації суспільних відносин, де окремі елементи створюють баланс й запобігання зловживанням, посилюють одне одне, є підставою для аналізу та виявлення слабких місць й допомагають групі більш ефективно досягати цілей (рис. 2) – [3-4]. Складовою частиною механізму прийняття рішень є абстрагування прийнятих рішень або розуміння того, що більшість пропозицій в подальшому можна змінити чи відмінити, що спрощує саму процедуру і знижує відповідальність за попередньо прийняті колективні рішення, дозволяє більш об'єктивно приймати нові. Головними критеріями виступають бажання співпрацювати, безпека реалізації за сучасних умов. Рішення не обов'язково має бути ідеальним. Технологія прийняття рішення перед-

бачає наступні кроки: 1) представити пропозиції; 2) отримати відповіді на уточнюючі запитання членів групи; 3) почути першу реакцію, висловлювання, пропозиції та заперечення на пропозиції всіх членів групи; 4) з'ясувати та зняти суперечності, що виникли; 5) оголосити про прийняте рішення.

Специфікою таких колективів є їх неформальний характер, добровільна участь учасників, їх відповідальність за підготовку, прийняття та реалізацію рішення, що накладає додаткові умови на учасників процесу. Часто процес прийняття рішення є тривалим в часі й ухвалення його остаточної редакції сприймається як спільне досягнення, що відображає його цінність, повноту сприйняття всіма учасниками та є результатом аудиту громади. Зважаючи на виражений характер процедур, аналогічний алгоритм добре себе зарекомендував й в разі його впровадження в бізнес-структурах як складова їх корпоративної культури, що дозволяє креативно на інноваційній основі розробляти ефективні рішення. Досвід впровадження методу соціократії в територіальних громадах нового типу – родових та екологічних поселеннях України засвідчив його ефективність та здатність до вирішення питань будь-якої складності.

Рис. 1. Алгоритм прийняття колективних рішень методом соціократії
Джерело: сформовано на основі [1-4].

Базовими підходами щодо створення родових поселень (їх в Україні налічується близько 100) є наступні: 1) надати законодавче право кожному громадянину України отримати 1 га землі для облаштування родової садиби, безоплатно, без права продажу, з правом передачі лише у спадок; 2) не менше 30% ділянки має бути засаджене неплодовими насадженнями; 3) особа, що створює родові помістя має дотримуватися екологічного законодавства. Практика впровадження такого закону дозволить відродити мережу населених пунктів на сільських територіях й інвестувати в кожен населений пункт понад 300 тис. євро за 10 років або понад 25 тис.євро врахунок на гектар площі, що вище, ніж наявний рівень інвестування, що існує наразі. Запровадження технологій органічного землеробства, пермакультурного дизайну, безвідходної життєдіяльності, відновлюваних джерел енергії, активізації ролі біоадекватних методик освіти та вихованні (ноосферна освіта) дозволяє вирішити питання соціально-екологічного характеру, продовольчої та економічної безпеки, знизити рівень імпортої залежності на рівні країни. Людина як інвестор не очікує короткострокового повернення й окупності своїх вкладень, а створюючи родову садибу для своїх дітей, відтворює простір і є зацікавленою в суспільних комунікаціях та спільній діяльності на території [5-11]. Саме тому механізм соціократії до-

воляє налагодити таку співпрацю та одночасного результативного локального суспільного розвитку. Сприяння екологічному руху щодо створення та функціонування родових поселень є дієвим інструментом відродження життєвого потенціалу нації, економіки, відродження сільських територій та країни в цілому. Особливий правовий, психологічний, соціальний, екологічний та економічний статус земельної ділянки створює передумови та відкриває перспективу для духовного зростання, надає нащадкам впевненості та довіри до керівництва країною, сприяє об'єднанню народу. На змілну людині споживачу з'являється людина-творець, відповідальний за процвітання своїх родини, дому, Батьківщини, Землі. Прийняття за порівняльну характеристику рівня розвитку населення добробуту нації, її демографічного розвитку, чистоту води, повітря, родючість ґрунтового покриву дає можливість судити про необхідність людству активізувати світоглядні процеси, природо доцільну діяльність у співпраці з Природою, в тому числі Людиною. Чітка визначеність та незмінний характер у системі прав та відносин на землю, впевненість кожної особистості, що земля надана для заснування РС, перейде у спадщину дітям, онукам, правнукам, є запорукою виникнення принципово нової системи відносин із землею: бажання вкладати, гроші, час, зусилля на віки для себе й тих, хто з ним проживає за рахунок

природного прагнення Людини до створення простору існування, благоустрою, підвищення добробуту країни в цілому.

Висновки. Таким чином, екологічні та родові поселення є одним з напрямів забезпечення стійкого розвитку сільських територій, зниження навантаження на соціальну та виробничу інфраструктуру міст, механізмом забезпечення соціальних гарантій та інструментом інвестиційної діяльності на основі принципу державно-приватного партнерства. Освітньо-інформаційні, екологічно-

соціальні, правові та інші питання їх розвитку найбільш дієво можуть бути вирішеними через механізм впровадження соціократії (колективного управління на рівні територіальних громад). Спрощення механізму тримання земельної ділянки для облаштування родової садиби дозволить вирішити житлову та демографічну проблему за рахунок повернення молоді в сільську місцевість, що стане гарантією національного відродження, продовольчої та економічної безпеки, підвищення якості життя населення.

Список використаної літератури:

1. Christian D. L. Creating a Life Together: Practical Tools to Grow Ecovillages and Intentional Communities / D. L. Christian. – Paperback: New Society Publishers, 2003. – 273 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://archive.org/details/fa_Creating_a_Life_Together_Practical_Tools_to_Grow_Ecovillages_and_Intentional_Communities
2. Gilman R. The Eco-village Challenge. The challenge of developing a community living in balanced harmony - with itself as well as nature – is tough, but attainable / R. Gilman // Context Institute. Catalyzing a graceful transition to the Planetary Era, 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.context.org/iclib/ic29/gilman1/>
3. Раду Е. Парадигма новой эпохи – социократия / Е. Раду. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pr-club.com/assets/files/pr_lib/pr_raboty/2015/Sociocratia.doc
4. Мирзагитова Л. Социократия: метод коллективного управления и принятия решений в экоселениях / Л. Мирзагитова // Союз Экопоселений и Экоинициатив. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gen-russia.ru/%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%8F%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BA%D0%BE%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%83%D0%BF%D1%80/>
5. Plotnikova M. Conceptual Basis for Ukrainian Rural Development / M. Plotnikova // Regional Formation and Development Studies. – 2015. – №3. – P. 134-144.
6. Plotnikova M. Innovational investment development vector of rural territories / M. Plotnikova, Y. Bogoyavlenska // Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Development. – 2014. – №36. – №2. – P. 382-393.
7. Plotnikova M. Innovative character of rural territories social potential realization / M. Plotnikova // Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Development. – 2014. – №36. – №4. – P. 956-958.
8. Zhuangqing Z. Rural Development and a Harmonious Society / Z. Zhuangqing, W. Tianyi, W. Qiongjin. – Beijing Foreign languages press, 2007. – 152 p.
9. GEN (Global Ecovillage Network). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gen.ecovillage.org>
10. 35 успешных экопроектов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rodovid.me/eco_startup/35-uspeshnyh-ekoproektov.html
11. Inspiring Stories from Ecovillages: Experiences with Ecological Technologies and Practices. Editors: Ansa Palojarvi, Jarkko Pyysiainen, Mia Saloranta. Vilnius: BMK Leidykla, 2013. – 120 p.

Плотникова М.Ф. Социократия как инструмент управления развитием сельских территорий

Рассмотрены социально-экономические основы развития сельских территорий. Определены приоритеты современной национальной аграрной политики. Отмечается необходимость определения механизмов обеспечения продовольственной и экономической безопасности в стране. Институтом развития сельских территорий определены Родовые усадьбы и Родовые поселения. Учитывая коллективный характер управления сельскими территориями в Украине (территориальные общины) и системный подход к децентрализации управления очерчены основные рычаги обеспечения консенсуса и реализации принятых решений. Комплементарным в системе коллективных решений является инструмент социократии. Представлены принципы принятия эффективных управленческих решений в условиях децентрализации управления сельскими территориями и алгоритм принятия коллективных решений методом социократии. Оценены перспективы его внедрения в поселениях нового типа. Представлены результаты внедрения механизма возрождения сельских территорий путем реализации концепции «Родовая усадьба».

Ключевые слова: развитие сельских территорий, социократия, управления, коллегиальные методы принятия решений, экологизация производства и сознания.

Plotnikova M. F. Sociocracy as a tool of rural development management

The article deals with socio-economic bases of rural development. As the title implies the article describes current national agricultural policy. The paper is concerned with need of identify mechanisms to ensure food and economic security in the country. It is known that institute of development of rural territories is defined Ancestral homes and Kin settlements. It should be noted about collective nature management of rural territories territories in Ukraine (territorial community) and a systematic approach to decentralized governance outlines the main levers for ensuring consensus and implementation of decisions. The fact that sociocracy is system of collective decisions is stressed. A mention should be made about principles of making effective managerial decisions under conditions of decentralized governance of rural territories and the algorithm of collective decision-making method (sociocracy). It is spoken in detail about in ecological settlements – settlements of new type. It is reported that implementation mechanism of rural areas revival through the concept of the "Family Homestead".

Keywords: rural development, sociocracy, management, collegial decision-making methods, cleaner production and consciousness.

Дата надходження до редакції: 08.02.2016 р.

Рецензент: д.е.н., професор Монастирський Г.Л.

УДК 338.242:338.43:504.53

УПРАВЛІННЯ ҐРУНТАМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В. А. Голян., д.е.н., професор

О. В. Сакаль, к.е.н., с.н.с., докторант

О. В. Каленська

Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України»

У статті узагальнено дані про стан ґрунтів в Україні та глобальному масштабі. Досліджено динаміку внесення мінеральних і органічних добрив під посіви сільськогосподарських культур, а також масштаби заходів з охорони земель в Україні. Проаналізовано, якою мірою механізми управління ґрунтами відображено у політиці регулювання суспільних відносин щодо земель і стимулювання раціонального землекористування. Досліджено передумови інтеграції України у європейський простір для вітчизняного сектора сільського господарства і землекористувачів в контексті імплементації Директиви ЄС 91/676/ЄЕС.

Ключові слова: ґрунти, управління земельними відносинами, якість земель, охорона земель, імплементація Директив ЄС, агролісомеліорація, державно-приватне-партнерство.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Ґрунти відіграють основоположну роль для життєзабезпечення людини, флори і фауни. Раціональне використання ґрунтів є одним з невід'ємним елементом сталого сільського господарства, а також цінним інструментом регулювання клімату і збереження екосистемних послуг та біорізноманіття. У підсумковому документі Конференції Організації Об'єднаних Націй зі сталого розвитку (Ріо-де-Жанейро, Бразилія, 2012) «Майбутнє, якого ми хочемо», визнано економічне і соціальне значення раціонального використання земель, зокрема ґрунтів, особливо щодо забезпечення економічного зростання, біорізноманіття, сталого сільського господарства та продовольчої безпеки, викорінення бідності, вирішення проблем зміни клімату і водозабезпеченості [12, с. 4]. Експерти вказують, що 33 % глобальних ґрунтових ресурсів деградовані, ан-

тропогенний вплив на ґрунти досягає критичних масштабів, призводячи до втрати цим природним ресурсом важливих функцій [6]. Вартість деградації земель у глобальному масштабі оцінюється у майже 66,0 млрд дол. США щорічно. У деяких регіонах світу цей показник сягає до 10 % валового внутрішнього продукту (ВВП) [11].

Конкурентною перевагою сільського господарства України вважають сприятливі агрологічні умови та вигідне географічне положення, відзначаючи особливі якісні характеристики українських ґрунтів. При цьому, за оцінками ФАО [9], внаслідок ерозії в Україні за рік втрачається більше 500 млн т ґрунту, що призводить до втрати родючості ґрунтів на території 32,5 млн га земель вартістю близько 5 млрд дол. США в перерахунку на поживні речовини. Вартість еродованих ґрунтів щороку становить близько однієї третини ВВП у сільському господарстві. Втрати родючості ґрунтів неминуче ведуть до зростання собівартості сільськогосподарського вироб-